

KLAIPĖDOS GYNYBOS EPIZODAI 58-OSIOS VERMACHTO PĖSTININKŲ DIVIZIJOS VETERANO MEMUARUOSE

LUBBECK, William; HURT, David B. *At Leningrad's Gates. The Story of a Soldier with Army Group North*. Philadelphia: Casemate Publishers, 2006. 257 p.

Arminas Štuopys

Karių memuarų žanrą aptariantys tekstų analizės specialistai sutaria, kad šie turėtų būti retrospektyvus, platų laikotarpį apimantis naratyvas, parašytas remiantis pasakotojo atmintimi ir apie įvykius, kuriuose šis dalyvavo kaip pagrindinis mirtiną pavojų patyręs veikėjas¹. Tačiau argi taip svarbu žanro grynumas, jei Antrojo pasaulinio karo istorijos tyrinėtojiui ar ja tik besidominčiam skaitytojiui aktualioje knygoje aptinkami vadinamieji **ego dokumentavimo** požymiai yra teksto panašumas į autobiografiją ar dienoraštį, intencijos pateisinti vieną ar kitą veiksmą, reiškinių, paaiškinti jų motyvus, priežastis ir t. t. Tokios žanrinės eklektikos, herojaus gyvenimo saulėlydyje padedančios teigiamam viso gyvenimo balanso suvedimui, mūsų memuarinės literatūros skaitytojais jau yra „užgrūdinti“ – prisiminkime pokario emigrantų Lietuvos politikų, kariškių memuarų besiteisinančių ir aplinkybes kaltinančių toną, pokario ir vėlyvesnio laikotarpio nomenklatūros atrankinę atmintį. Panašių memuarų žanro „grynumą“ iškraipiančių dalykų yra ir aptariamuose buvusio Vermachto kareivio ir karininko Vilhelmo Liubekės (Wilhelm Lübbecke²) / Viljamo Lubeko (William Lubbeck) prisiminimuose.

Įvade pagrindinis autorius pabrėžia, kad pasakodamas kovų istoriją nesijaučiąs esąs didvyris: „kaip ir milijonai kitų kariavusiųjų Antrojo pasaulinio karo frontuose, aš tebuvaau kareivis, vykdamas įsakymus ir atlikęs savo pareigas. Herojai yra tie draugai, kurie niekada nebesugrįžo namo ir kurie dažnai likdavo nepalaidoti tolimuose karo laukuose“ (p. vii). Prisiminimus buvęs karys dedikavo ir itin dažnai juose minimai merginai, karo ligoninės seselei, po karo tapusiai jo žmonai ir vaikų motinai.

Su įvykiais Lietuvoje šie prisiminimai susiję keliais aspektais. Juos parašė Klaipėdą (Memelį) 1944 m. pabaigoje – 1945 m. pradžioje gynusios Vermachto 58-osios pėstininkų divizijos veteranas artileristas, nuo 1944 m. kovo – karininkas, sunkiosios artilerijos kuopos vadas. Vokietijos ir Sovietų Sąjungos karo pradžioje ši divizija kartu su puolančia armijų grupe *Šiaurė* perėjo visą Žemaitiją, o 1944 m. atsitraukimo metu, kai subyrėjo armijų grupės **Centras** frontas, divizijos daliniai kovėsi Šiaurės ir Vakarų Lietuvoje. Atrodo, kad šių prisiminimų mūsų istorinėje akademinėje ir

¹ HARARI, N. Y. *Military Memoirs: A Historical Overview of the Genre from the Middle Ages to the Late Modern Era*. ar in *istory*, 2007, vol. 14, no. 3, p. 290.

² Pagrindinis anglų, vėliau ir ispanų kalba išleistas knygos autorius gimė 1920 m., po nesėkmingų bandymų sukurti šeimos gerovę Vakarų Vokietijoje su šeima emigravo į Kanadą, vėliau persikėlė į JAV, kur vardą bei pavardę pakeitė į William Lubbeck. Knygos bendraautorius – politikos mokslų dėstytojas Deividas Hartas iš Pellissiti technikos mokslų koledžo (Knoksvilis, Tenesio valstija). Kaip nurodoma aptariamos knygos viršelių atlanuose, pastarasis pusmetį stažavosi Rusijoje, Sankt Peterburge, matyt, tuo ir paaiškinamas jo susidomėjimas Antrojo pasaulinio karo laikotarpio įvykiais šalia Leningrado. Interneto (žiūrėta 2010 03 11) galima rasti trumpą jo interviu su V. Lubeku (<http://www.dererstezug.com/VetLubbeck.htm>) ir kelias trumpas ištraukas iš nufilmuotų pokalbių su pagrindiniu knygos herojumi (<http://www.witness-to-war.org>). Ši medžiaga paaiškina, koku metodu buvo rašomi šie prisiminimai, taip pat paaiškėja nenuoseklios knygos struktūros priežastys.

populiariojoje literatūroje dar niekas necitavo³, nors JAV jie išleisti prieš ketverius metus ir sukėlė nemažą susidomėjimą. Aišku, mus dominantys įvykiai Lietuvoje biografinio pobūdžio knygoje netapo pagrindiniais, juolab kad ir Leningrado apsiausčiai joje skirta palyginti nedaug puslapių. Šią knygą derėtų skaityti kaip vokiečių kilmės amerikiečio, buvusio kareivio, karininko ir inžinieriaus⁴ gyvenimo neramiais laikais prisiminimus. Knygoje aprašyti beveik šešių dešimtmečių laikotarpio fragmentiškai prisimenami įvykiai, herojaus dvasinės būklės rekonstrukcijos, apmąstymai apie savą, šeimos ir Vokietijos likimą. Nenuostabu, kad XXI a. pradžioje autorius, pagyvenęs našlys ir prosenelis, joje aprašė tik atmintin įsirežusius įvykius, detales, todėl tekste išsiskiria kelios siužetinės linijos – tarnyba pėstininkų divizijos 154-ojo pulko sunkiosios artilerijos (haubicų) kuopoje, santykiai su po karo žmona tapusia sužadėtine Anelize Bernd (Anneliese Berndt, 1921–1988), svarstymai apie Tėvynę, kario ir piliečio pareigas, nacių režimą, jo nusikaltimus, karo priežastis ir pasekmes. Itin ryškiais potėpiais „nutapyta“ daugeliui Rytų europiečių žinoma patirtis – brutalus Raudonosios armijos ir vietinės komunistinės administracijos elgesys: Rytų Vokietijoje iki pabėgimo į Vakarų Berlyną šeimos ūkyje gyveno V. Lubeko tėvai, seserys ir broliai. Iki demarkacijos linijos apsaugos sugriežtinimo jie sąjungininkų okupacinėse zonose gyvenusią jauną šeimą rėmė maistu.

Ši knyga nėra akademinis leidinys: turinys knygos pirmuosiuose puslapiuose yra itin trumpas ir neinformatyvus, tekste nėra išnašų, asmenų biografinių duomenų, pavardžių, geografinių vietovių ar tematinės rodyklės. Angliškas knygos tekstas beletrizuotas, ją skaityti lengva (puikiai padirbėjo bendraautoris), rašyta pirmuoju asmeniu, tačiau chronologiniu ir ypač tematiniu požiūriu prisiminimai nenuoseklūs, nuspalvinti emocijomis ir, kaip minėta, žanru skiriasi nuo įprastinių karinių memuarų. Knygą galima įvardyti ir autobiografiniu ar karo ir pokario negandų fone besirutuliojančiu meilės romanu, net šeimos saga; norintys aptiks ir socialinės XX a. istorijos elementų, vertingų padėties Reiche liudijimų ir t. t. Emociškai V. Lubeko tekstas yra gerokai santūresnis už, pavyzdžiui, Gi Sajerio prisiminimus⁵, tačiau gana atviras. Autorius nevengia intymių ir ne itin malonių gyvenimiškų temų: aprašyta kareivių „kova“ su utėlėmis, skiriama dėmesio tualetams ir retai fronto prabangai – pirtims, kitoms kareivių buities detalėms, atvirai (ir pernelyg dažnai?) aprašomi santykiai su sužadėtine, atskleidžiami nemalonūs karininko pareigų aspektai (pranešimų apie kareivių žūtį rašymas; pažymų apie Vokietijoje likusių jų žmonių nėštumą išdavimas; dokumentų ruošimas kareivių skyrybų byloms; kareivių bausmės ir t. t.). Pavyzdžiui, jis aprašo, kaip ginant Klaipėdą už bandymus pasisavinti svetimą turtą teko bausti seną draugą, su kuriuo tarnybą pradėjo dar 1939 metais. Šis seržantas šalia Klaipėdos atrado sodyboje užkastą pasitraukusios šeimos sidabrą ir bandė jį persiųsti į Vokietiją. Marodierius buvo nubaustas ir perkeltas į drausmės batalioną.

³ Pastaruoju metu vokiečių karo veteranų prisiminimai gausiai verčiami ir į lietuvių bei rusų kalbas, todėl tampa prieinami Vakarų šalyse nesilankantiems ar internetinės knygų prekybos galimybėmis nesinaudojantiems skaitytojams. Knygynuose galime rasti kelias memuarinio pobūdžio knygas, kurių autoriai aprašo epizodus, susijusius su karo įvykiais Lietuvoje ar / ir Rytų Prūsijoje – Žr.: KOSCHORREK, G. K. *Nežmiršk erškėčių meto. Rytų frontas, 1942–1945. Vermachto kulkosvaidininko dienoraštis*. Kaunas, 2009; БОРН, П. *Смертник Восточного фронта. Агония III Рейха*. Москва, 2009; ШЕЙДЕРБАУЕР, А. *Война на Восточном фронте: железом и кровью*. Москва, 2008.

⁴ Pokario Vokietijoje V. Lubekas įgijo elektriko specialybę, emigravęs į Kanadą ir JAV nuolat gilino žinias, tapo pripažintu metalurgijos elektrinių krosnių specialistu. Šios prisiminimų dalies, taip pat padėties Vokietijoje prieškarinio ir karo laikotarpiu, tarnybos pradžios ir 1940 metų kovinio krikšto Liuksemburge, Belgijoje ir Prancūzijoje, visų autoriaus patirtų peripetijų Rytų fronte, toli nuo Memelio / Klaipėdos ar Lietuvos plačiau nekomentuojame.

⁵ SAJER, G. *The Forgotten Soldier*. Washington, 1990.

Taip parašyta angliškame tekste, nors tokio laipsnio Vermachte nebuvo. Tai, matyt, teksto adaptavimo amerikiečių skaitytojams pasekmė, nes knygoje tokių atvejų, susijusių ne tik su kariniais laipsniais, yra ir daugiau. Pavyzdžiui, ilgai išgyvenęs JAV, V. Lubekas jau naudoja nesisteminius matavimo vienetus – mylias, jardus, svarus ir t. t.

Knygoje deklaruojama, kad datoms ir kai kuriems faktams patikslinti naudotasi beveik prieš 60 metų išleista 58-osios pėstininkų divizijos istorija⁷; antrasis iš dviejų nurodytų literatūros šaltinių su karo įvykiais nesusijęs. Prieduose pateikiami 154-ojo pėstininkų pulko, kuriam priklausė V. Lubeko kuopa, nuostoliai per 1939–1945 metų laikotarpį (2382 kariai užmušti, 10 021 – sužeistas ir 948 – dingę be žinios). Palyginti išsamiai aptarta pėstininkų pulko ir smulkesnių jo padalinių (batalionų, kuopų) struktūra, išvardyta sunkioji ginkluotė, yra trumpas vietovardžių sąrašas, kelios schemas, žemėlapiai, arti penkiasdešimties palyginti geros kokybės fotografijų su komentarais. Jose dominuoja fronto kasdienybė, žygių momentai, nemažai ir šeimyninės kronikos, tačiau su įvykiais Klaipėdoje, Rytų Prūsijoje ar Lietuvoje susijusių vaizdų nėra.

Aišku, kad skaitytojui Lietuvoje įdomiausi karo pradžios ir Klaipėdos gynybos įvykiai. Autorius nurodo, kad kai 1941 m. balandžio 21 d. pirmieji Vakarų fronte kovojusios divizijos daliniai pajudėjo į Rytus, tarp kareivių pasklido kalbos, kad vykstama į Suomiją ar net Švediją. Tačiau divizija buvo išlaipinta prie Elbingo (dabar Elblongas), po naktinio žygio balandžio pabaigoje įsikūrė Heiligenbeile (Mamonovo), vasaros pradžioje – prie Labiau (Polesko) ir ėmė ruošti nežinomai operacijai: „Sovietų kontroliuojamos Lietuvos artumas kėlė augantį įtarimą, kad operacijos taikiny s gali būti Rusija, nors tuo nebuvome tikri. Izoliuoti miškuose, negalėjome matyti daugybės pėstininkų, tankų ir artilerijos aplink mus <...>. Kadangi buvome šalia Klaipėdos uosto, tai atrodė įmanoma, kad mes galime gauti įsakymą lipti į laivus ir plaukti per Baltijos jūrą kažkokiais misijai paremti Vokietijos sąjungininką Suomiją“ (p. 82). Po savojo 21-ojo gimtadienio, birželio 17 d., V. Lubekas sužino, kad gautas įsakymas ruošti invazijai į Rusiją, ir netrukus jo divizija susitelkia miškingoje vietovėje netoli Šilutės, mažiau kaip 10 mylių nuo sienos. Jis pažymi, kad gauto įsakymo ruošti karui su Rusija neaptarinėjo: „nebuvo taip, kad mes, kareiviai, nesidomėtume tuo, kas tuojau įvyks, tačiau buvome išmokyti paklusti įsakymams, kaip bet kurio kovinio dalinio kareiviai“. Nuotaiką, apėmusią sužinojus apie būsimą karą, V. Lubekas įvardija įvykio istorinės svarbos suvokimu, sumišusiu su netikrumu. Tuo ji skyrėsi nuo jausenos, kuri daugelį vokiečių apėmė prasidėjus kampanijai Vakaruose: „kodėl ši ataka vyksta mums dar nenugalėjus britų? Ar tik mes nekartojame Napoleono patyrimo?“

Į Lietuvos teritoriją 58-oji divizija įžengė kartu su kitais 18-osios armijos XXXVIII korpuso antrojo ešelono daliniais. Jis pažymi, kad peržengus sieną kelių dangos kokybė tapo akivaizdžiai blogesnė nei Rytų Prūsijoje; pirmajame trumpame koviniame susidūrimė prie „Pajuralis“ ir „Kvedama“ (tikėtina, Pajūralio ir Kvedarnos) divizijos pėstininkams net neprireikė artilerijos palaikymo. Divizija Žemaitijoje per parą pasistūmėdavo apie 15 mylių ir birželio 28 d. jau buvo Šiauliuose. Netrukus tarp visų armijos grupės „Šiaurė“ pėstininkų divizijų 58-oji išsiveržė į priekį, tačiau tankų dalinių pavyti nesugebėjo. „Nepaisant atsitiktinių transporto kamščių, visi judėjo į rytus, kas mums kėlė pasitikėjimą. Dėl tokios sėkmės didėjo optimizmas, kad mes galime nugalėti Sovietų Sąjungą iki artėjančios žiemos ar kito pavasario.“ Per parą miegodavęs tik po kelias valandas, V. Lubekas žygiavo snausdamas, užhipnotizuotas priekyje žengiančių kareivių žingsnių ritmo, bet girdėjo nuolatinį sprogimų dundesį, o aplinkiniuose laukuose bei drenažo grioviuose stebėjo įvykusių „skerdynių“ (taip tekste – angl. *carnage*) požymius – žuvusių rusų, tarp jų ir moterų, karinėmis uniformomis kūnus, juodais dūmais degančius tankus. Apie kovas žygio metu V. Lubekas neužsimena, tačiau pažymi, kad taiklus 150 mm haubicos šūvis, nors ir trūko šarvamušių sviedinių, visgi galėjo iš rikiuotės išvesti storašarvius rusų tankus. Tačiau divizijos artileristams buvo iškeltas uždavinys ugnimi palaikyti pėstininkus.

⁷ ZYDOWITZ, von K. *Die Geschichte der 58. Infanterie-Division 1939–1945*. Kiel, 1952.

Nuo Šiaulių iki Rygos divizija žygiavo savaite; vietos gyventojai vokiečių karius sutikdavę palankiai, liepos 5 d. pasiektoje Rygoje buvo sveikinami šūksniais „*Befreier*“ (išvaduotojas), gėlėmis, vaišinami šokoladu (?). Raudonosios armijos susprogdintą tiltą per Dauguvą vokiečių pionierių daliniai jau buvo atstatę, todėl per Rygą divizija pražygiavo per pusdienį. Liepos 7 d. Raunoje, apie 70 mylių už Rygos, įvyko pirmas rimtesnis susidūrimas su Raudonosios armijos ariergardu. Dar po penkių parų prisiminimų autorius įžengė į Rusijos teritoriją, pasiekė Pskovą, vėliau – skirtingas fronto vietas netoli Leningrado. Čia (p. 87) autoriaus prisiminimų sąsajos su Lietuva nutrūksta; kovos prie Rokiškio minimos 177 psl., o nuo 183 iki 188 psl. knygoje epizodiškai prisimenamos kovos dėl Klaipėdos.

V. Lubekas prisiminimuose apie 1944 m. rudens įvykius pasakoja, kad įsakymą palikti Latvijos teritoriją ir vykti į Klaipėdą 58-oji pėstininkų divizija gavo spalio 5 dieną. Dauguma divizijos pėstininkų dalinių buvo sunkvežimiais nugabenti į Rygos priekplaukas ir įsodinti į Klaipėdą išplaukiančius laivus. V. Lubekui pulkininko leitenanto V. Ebelingo buvo įsakyta laikinai perimti vadovavimą 154-ojo pulko gurguolei (pabūklai, amunicija, ūkinė dalis) ir Klaipėdą pasiekti plentu. Rusų aviacijos apšaudoma 3 mylių ilgio gurguolė buvo pusiaukelėje, kai gavo žinią, kad Raudonoji armija pasiekė Baltijos jūrą ir atkirto sausumos kelią į Klaipėdą. Gavęs įsakymą pasukti į Libau (Liepoją), V. Lubekas kelyje sutiko armijų grupės *Šiaurė* vadą feldmaršalą⁸ Ferdinandą Šiornerį (F. Schörner, 1892–1973), šiam raportavo apie judėjimo kryptį. Liepojos priekplauką jo vadovaujama gurguolė pasiekė spalio 15 d. po pietų, per kelias valandas atsivežtą turtą kranais sukrovė į neįvardytą laivą ir naktį išplaukė į „Memelio tvirtovę“, kur divizijos daliniai pateko į armijų grupės **Centras** sudėtį ir pavaldumą. Atrodo, kad kabutes tvirtovės įvardijime prisiminimų autorius panaudojo sąmoningai, – jis teigia, kad taip miestas buvo pavadintas nacių propagandistų, siekusių pakelti gynėjų kovinę dvasią.

Klaipėdoje V. Lubeko dalinys ir kitos kartu plaukusios divizijos dalys išsilaipino 1944 m. spalio 16 d. ryte, jau po to, kai anksčiau atplaukę divizijos pėstininkų daliniai padėjo atmušti „daugelį aršių sovietų puolimų“. Kulkosvaidžiais ir kitais lengvaisiais ginklais ginkluotiems pėstininkams reikėjo artilerijos paramos, todėl praėjus kelioms valandoms po atvykimo artilerijos kuopa užėmė pozicijas „šešios ar septynios mylios nuo krantinės“. Sovietų atakas artileristams teko atmušinėti jau kitą dieną, tačiau jos nebuvo panašios į pagrindinį puolimą. „Per kitas savaites prieš mūsų gynybą Raudonoji armija vykdavo tik kuopos ir bataliono dydžio atakas“, – liudija V. Lubekas (p. 184). Tačiau net ir šios atakos ilgainiui intensyvėjo, todėl „rusų puldinėjimai aplink Memelį per kelias kitas savaites vokiečių linijas lėtai stūmė link miesto. Nepaisant nuolatinio priešo spaudimo, dauguma vokiečių dalinių iš Klaipėdos greitai buvo perkelta pietų kryptimi, kur kilo aštresnė krizė. Pabaigoje miestą ginti liko tik mūsų divizija ir 95-oji pėstininkų divizija⁹, tačiau to užteko miestui

⁸ Čia prisiminimų autorius arba jo bendraautorius bus apsirikę – tuo laikotarpiu F. Schörneris turėjo tik generaloberst laipsnį, į feldmaršalus jis buvo pakeltas keliais mėnesiais vėliau (КЭМП, Э.; МАК-БРАЙД, А. *Высшие немецкие командиры во Второй мировой войне*. Москва, 2003, с. 55–57.

⁹ Trumpai šios divizijos kovos kelias ir sudėtis aprašyti: MITCHAM, S. W., Jr. *German order of Battle*, vol. 1, Stackpole: Mechanicsburg, 2007, S. 157–158; Čia minima, kad ji buvo ekipuota trofėjine čekiška įranga, karo pabaigoje performuota į *Volksgrenadier* diviziją. Vieno iš divizijos karių ir jo dalinio kovų kelias centrinėje ir pietinėje Rytų fronto dalyse (iki Memelio operacijos) aprašytas: KUROWSKI, F. *Infantry aces. The German Soldier in Combat in WW-II*. Stackpole, 2005; Prieš Memelio placdarmo gynybą ši divizija kurį laiką buvo vienintelė 3-iosios tankų armijos rezervinė divizija. Šaltinyje nurodoma, kad gindama Memelį ji buvo „sudaužyta“, jos likučiai laivais evakuoti į Sembos pusiasalį, kur po kovų junginys 1945 m. balandžio 16 d. nustojo egzistavęs. Išsamesni duomenys pateikiami: KNOBLAUCH, K. *Kampf und Untergang einer Infanterie Division*. Würzburg, 2008; Čia sužinome, kad Memelyje galėjo gintis jungtinė kovos grupė arba iš kelių pėstininkų divizijų likučių 1944 m. rugsėjį suformuota bei naujai pervadinta 95-oji pėstininkų divizija. Jos pulkai ir kiti daliniai buvo ne visos sudėties, dalies jų

išlaikyti.“ V. Lubekas svarsto, kad Raudonoji armija turėjusi kitų prioritetų arba bijojo, jog miesto užėmimas kainuos pernelyg brangiai. Ramus jo pasakojimo tonas lyg ir neprieštarautų tokioms prielaidoms: „apsiausties metu aš buvau užėmęs kažkokį bunkerį pusiaukelėje tarp fronto linijos ir Memelio, o kiti mano kuopos kareiviai buvo įsikūrę fermoje už mylios ar dviejų arčiau miesto. Dėl civilių gyventojų evakavimo į vakarus, miestas tapo tikru miestu vaiduokliu. Per vieną iš kovų pertraukų aš įėjau į beveik tuščius namus pasinaudoti vonios, kuria nesinaudojau mėnesiais, prabanga. Pasitaikė atsitiktinė proga net sumedžioti kiškių, kuriuos mūsų kuopos virėjas pavertė puikiu patiekalu“ (p. 185). Panašių atsipalaidavimo scenų Klaipėdos apylinkėse aprašyta daugiau: kartą atvykusį pulko vadą po „vėlyvos“ nakties jis pasitinka apsimiegojęs ir vienais apatiniais; randa laiko kuopos kareiviams surengti greitai nutrauktas šaudymo iš šautuvų pratybas (nevykę šauliai šaudė pulko vadovybės bunkerio kryptimi); kad kuopos ieškantys paštininkai neklaidžiotų, artimiausiose Klaipėdos gatvėse V. Lubeko pavaldiniai užrašė nuorodas „*Einheit Lübbecke*“ (Liubekės dalinys), nors visi daliniai turėjo būti įvardyti tik numeriais. Atrodo, kad artilerijos kuopos vadui tuo metu rūpėjo tik tai, kaip išsiversti be kuopos papildymo, – joje tebuvo 150 kareivių. 1945 m. sausio 20 d. pareigų paaukštinimas tapo proga kartu su kareiviais tai atšvęsti; sausio 23 ir 24 d. autorius gavo divizijos ir pulko vadų pasirašytus leidimus vesti sužadėtinę Anelizę ir jau ruošėsi 3 savaitių trukmės atostogoms (!), bet planus sujaukė naujas Raudonosios armijos puolimas Rytų Prūsijoje, prasidėjęs dar sausio 13 d. Iš Klaipėdos į Sembos pusiasalį 58-oji divizija „paskutinę sausio savaitę“ evakuojama per „transporto kamščių užkimštą“ Kuršių neriją. Sausio 30 d. jis gauna aukštesnį laipsnį ir kartu su divizija patenka į naujai suformuotą kovinę grupę, kuriai iškeliamas uždavinys – deblokuoti apsuptą Karaliaučių. Žlugus 1945 m. vasario 19 d. prasidėjusiam puolimui, vėlesnius įvykius prisiminimų autorius įvardija „katastrofa“. Ši itin sodriai aprašyta knygos prologe. Karas V. Lubekui baigiasi pasidavimu britams atplaukus karo laivu į Kopenhagą ir nelaisve iki 1945 m. liepos 27 d. (!). Per poros mėnesių trukmės laikotarpį karo belaisvį kamavo badas (valgė kiaulpienių lapus) ir nežinia dėl šeimos bei sužadėtinės, nors kitos sąlygos buvo pakenčiamos – buvęs karininkas sugebėjo išsaugoti net savo asmeninį pistoletą (!), kario knygelę (*Soldbuch*).

Aptariant šios knygos trūkumus, derėtų įvertinti, kad jie parašyti iš šešiasdešimties metų perspektyvos, todėl negalime tikėtis tikslios ir nuoseklios įvykių rekonstrukcijos. Kartais V. Lubekas komentuoja įvykius, kurių kaip paprastas kareivis ar neaukšto rango karininkas žinoti negalėjo: aptariami didelių junginių veiksmai, korpuso ar net armijų grupės tikslai, aiškinamos smūgių kryptys. Neįtikėtinas jo pasakojimas apie *Volkssturmo* dalinių kovinę dvasiją (šie pasirodę geriau nei papildymas iš *Luftwaffe* ir *riegsmarine* dalinių, p. 197–198). Akivaizdu, kad prisiminimus stengtasi adaptuoti amerikiečių skaitytojui, todėl jie turi ir istorijos vadovėliui būdingų bruožų, šviečiamąją ir didaktinę potekstę, tekste praslysta susižavėjimo JAV politine ir ekonomine sistema nuotaikos. Kai kurie autoriaus svarstymai yra susiję su pokario diskusijomis, Antrojo pasaulinio karo priežastimis, vokiečiams jautriomis Vermachto nusikaltimų, žydų persekiojimo, nacių režimo palikimo vertinimo temomis. Čia V. Lubekui pritrūksta nuoširdumo ir nuoseklumo: jis teigia nieko nežinojęs apie karo belaisvių rusų žudymą, nesusimąstęs apie Vokietijos žydų likimą, su koncentracijos stovyklomis susidūręs tik atsitraukimo Prūsijoje metu (pamato deginamą, panašu, Štuthof'o konclagerį). Prieštaringi jo tvirtinimai apie antinacistines nuotaikas šeimoje, nors giminaičiai priklausė nacionalsocialistų partijai ar jų globojamoms organizacijoms. Dažnai kartojami teiginiai apie patrioto bei kareivio pareigas, bet jie užmirštami, kai aiškinamos emigracijos į Kanadą ir JAV 1951 metais priežastys (V. Lubekas teigia, kad kilus šaltajam karui pabijojęs būti prisimintas

numeriai nesutampa su „tikrosios“ 95-osios divizijos dalinių numeriais. Aišku, kad šių aplinkybių V. Lubekas galėjo nežinoti arba nebeprisiminė.

kaip turtingą kovinę patirtį turįs karininkas). Neįtikinami autoriaus tvirtinimai apie menką nacių rasinio pranašumo teorijų įtaką Reiche ir Vermachte, vienpusiškai Versalio sutarties pažeminimu ir antibolševikine retorika teisinamos karo priežastys. Šiuo požiūriu aptariami kario memuarai nėra tokiam žanrui būdinga jaunuolio praregėjimo ir nusivylimo karo tarnyba, karu istorija¹⁰.

Sodrus pasakojimas, įdomios karių gyvenimo ir mums tik iš istorinių vadovėlių žinomų įvykių detalės, galimybė suprasti Vermachto eilinių ir žemųjų laipsnių karininkų, Reicho piliečių jauseną kompensuoja prisiminimų trūkumus. Nors juose Lietuvai ir Klaipėdai dėmesio skirta palyginti nedaug, tačiau neturime pagrindo abejoti jų tikrumu, net jei pastebime rėmimosi kitais veikalais požymius. Istoriniu požiūriu jie parems daugelio Lietuvos istorikų nuostatas apie Klaipėdos užėmimo 1945 m. sausį aplinkybes. Iš V. Lubeko autobiografinio pasakojimo aiškėja, kad po 1944 m. spalio mėn. Klaipėdos šturmo nebebuvo, Raudonoji armija miestą užėmė Vermachtui iš uostamiesčio pasitraukus dėl grėsmingos situacijos prie Karaliaučiaus (Sembos pusiasalyje).

¹⁰ HARARI, N. Y. *Martial Illusions: War and Disillusionment in Twentieth-Century and Renaissance Military Memoirs*. *Journal of Military History*, 2005, vol. LXIX, p. 43–48.